

De oppasser

JOB VAN TOL

De oppasser

DE GEUS

© Job van Tol, 2021
Omslagontwerp Paul Pollmann
Omslagillustratie © Stadsarchief Amsterdam – Artis,
dwergchimpansee op de arm van oppasser Houtman
ISBN 978 90 445 4420 6
NUR 320

Inhoud

Op de bakfiets door Artis	7
Hippodroom	13
Een dag als dierverzorger	26
De bezoekers	38
Een bijzondere chimpansee	42
In gesprek met een dier	55
De koninklijke reus	62
Fossielenbrandstof	72
Leeuw en prooi	76
De vogelaar	88
Natuurvrienden	95
De paradijsvogel	119
Opperboetseerder aller reptielen	129
De waarde van een dier	144
Rupsenoorlog	153
De geboorte van uitstervende dieren	173
Schaljapin!	184
Een laatste ronde	199
Niemand in het park	208
Historisch overzicht	213
Literatuurlijst	215
Fotoverantwoording	223
Verantwoording en dankwoord	227

Op de bakfiets door Artis

Met een emmertje zwanenkorrel en twee emmers vis in de bakfiets begin ik aan mijn voederronde door Artis. Ik ben alleen in het park. Om negen uur 's morgens gaan de poorten open en lopen de eerste bezoekers het park binnen. Maar op dit uur, tussen acht en negen, ligt over de hoge bomen in het centrum van Amsterdam nog een warme deken van stilte. Alleen de gibbons zijn te horen. In de kruinen van hun bomen roepen zij de wereld toe dat het de moeite loont om uit bed te komen. Terwijl ik trap merk ik dat het niet nodig was om vanmorgen een trui aan te trekken. Straks op mijn ronde maar even langs de kleedkamer fietsen in het Wolvenhuis voor een T-shirt en een korte broek. Later op de dag zal het alleen maar warmer worden. Gisterenmiddag was het ook al zo warm voor de tijd van het jaar. Het duurt nog weken voor de Japanse sierkersen bij het oude Boeddhabeeld midden in het park hun felroze bloemen dragen. Dan begint de lente pas.

Gisteren zag ik hoe de kraaien zich in het verblijf van de Afrikaanse wilde honden naast hen in het hete zand hadden genesteld om van de felle zon te genieten. Even verderop deed een ekster hetzelfde. Waar even geen bezoekers liepen, zat hij alleen op de warme klinkers van het bezoekerspad, met zijn vleugels zo ver mogelijk gespreid. Hoewel het eruitzag alsof hij ernstig ziek was, maakte de ekster juist gebruik van de geboden mogelijkheden. Het plekje midden op het wandelpad was de warmste

plaats die hij kon vinden. De hitte maakte het onbehaaglijk voor de parasieten die in zijn verenpak huisden. Bij te hoge temperaturen verlaten ze de vogel. Daarom spreidde de ekster zijn vleugels zo ver mogelijk uit, om al zijn inwonende parasieten duidelijk te maken dat het mooi geweest was.

Ik kom aan bij de gesloten poort van Artis. Tussen de spijlen van het entreehek staan twee mannen naar binnen te gluren. Naar de lege Papegaaienlaan, de lange rechte laan waar ieder bezoek aan de oude dierentuin begint. ‘Bijna negen uur!’ roept de man aan het hek mij toe wanneer ik langsfiets. Ik knik de twee mannen toe. Ik herken ze. Het zijn ‘de bezoekers’, twee mannen die vrijwel dagelijks samen in het park te vinden zijn. Ze spreken me weleens aan, vragen of er nog nieuws is. De eerste keer dat ze dat deden, toen ik net begonnen was als dierverzorger in Artis, had ik tegen ze gezegd dat ik interne informatie niet zomaar kon delen. Het bleek een vergissing. Meewarig keken de twee mij aan, totdat een van hen zei: ‘Hoelang denk jij dat wij hier al komen? Wij liepen hier al toen jij nog niet eens bedacht was. Ik heb Portielje nog gekend, jongen.’ Die naam zei me niets, maar dat durfde ik tegenover de heren niet te bekennen. ‘Luis-ter, je lijkt me een aardig joch, maar wij menen het ook goed. Artis is net zoveel van jou als van mij, als van alles en iedereen. Van je armetierige buurvrouw tot de koningin, we komen allemaal naar Artis. En allemaal willen we dieren kijken. En wij komen hier toevallig vaak en houden de dingen graag een beetje bij. Dus ga je me nog vertellen waarom ik maar vijf buulbuuls in het Vogelhuis zie in plaats van acht, of kan ik beter voortaan naar het Rijksmuseum gaan om de Rembrandts te tellen?’

De twee mannen staan vrijwel iedere dag als eersten aan de poort. En zodra de hekken opengaan wandelen zij als eerste bezoekers naar binnen. Gek genoeg zoeken ze vaak vlak nadat ze de poort doorgaan zijn het eerste bankje op dat ze tegenko-

men. Dat bankje aan de Papegaaienlaan verlaten ze het eerste uur niet meer. Lang heb ik me afgevraagd waarom je een wekker zou zetten om als eerste bezoeker van die dag Artis te betreden, om vervolgens op een bankje net binnen de poort plaats te nemen. Er staan toch duizenden bankjes in de stad waarop ze zouden kunnen samenkomen?

Waarschijnlijk heeft het iets met ritmes te maken. De twee bezoekers hebben Artis ingebed in hun dagelijks ritme. Het geeft je een reden om op te staan. ‘Negen uur’, dan moet je er zijn. Net als ik bezoeken zij Artis op een andere manier dan een gemiddelde bezoeker. Zij gaan ook een beetje naar hun werk. En dat werk begint met een inspectie-uurtje vanaf het bankje aan de Papegaaienlaan. Rustig kijken hoe het park volstroomt met gewone bezoekers. Mensen die een los kaartje kopen, gezinnen die zich direct na binnenkomst afvragen hoe ze het snelst bij de olifanten komen. De mannen hoeven niet naar de olifanten. Zij gebruiken het park om doorheen te kuieren. De mosterdgele kronkelpaden nodigen uit tot flaneren, wandelen zonder doel of eindbestemming. Op die manier word je onderweg soms nog verrast.

Artis is een plek waar bijna iedereen weleens komt. Sommigen komen er één keer in hun leven, voor anderen is het een jaarlijkse traditie, en er zijn mensen die het park gebruiken als een tweede huis. De paden van Artis worden door de wereld bewandeld. Volwassenen denken terug aan hun kindertijd, op de plek waar zij vroeger ooit met hun ouders en grootouders gestaan hebben. Tijdens mijn route op de bakfiets kom ook ik langs plekken die ik nog ken van mijn allereerste bezoek aan Artis, als vierjarige. Sinds dat bezoek droomde ik ervan om dierverzorger in een dierentuin te worden. Nu kom ik hier alweer meer dan tien jaar iedere dag om ‘op de dieren te passen’.

‘Oppasser’ was vroeger een gebruikelijke naam voor het beroep van dierverzorger. Nog steeds word je zo nog weleens na-

geroepen. ‘Kijk, daar heb je de oppasser. Nu gaat het gebeuren. Hij gaat vast dieren voeren! Kom, we lopen achter hem aan.’ Wie door de hoofdentree naar binnen gaat ziet een bronzen beeld staan, genaamd *De Oppasser*, gemaakt door beeldhouwer Arie Teeuwisse. Het is een grote man met een pet op en een dikke snor onder zijn neus. Om zijn lijf hangen allerlei dieren: op zijn rechterschouder zit een uil en om zijn linkerschouder ligt een otter. Onder beide armen ondersteunt hij stevig twee andere dieren: een beer in de rechterarm en een varken onder de linkerarm. Het beeldhouwwerk was een geschenk van het Artis-personeel bij het honderdvijftigjarig jubileum.

Toen ik het beeld enkele jaren geleden eens rustig bekeek, drong tot me door dat er sinds 1838 geen dag voorbij is gegaan zonder dat er iemand naar de Plantage kwam om daar de dieren te verzorgen. Die otter op de schouder van de bronzen oppasser was een van de eerste diersoorten die door Artis werden gehouden. Maar door wie werd hij verzorgd? Woonde er in die tijd toevallig iemand in Amsterdam die alles van otters afwist? En welke dieren leefden er allemaal nog meer in die beginjaren van Artis?

Ik moest denken aan een plaquette met daarop een indrukwekkende buste van een grote mensaap, die hoog tegen de muur in het Apenhuis hing. Daaronder stond in grote letters: SULTAN.

‘Sultan, is dat die aap?’ had ik aan mijn oudere collega van het Apenhuis gevraagd.

‘Ja, Sultan was een legendarische aap,’ vertelde hij. ‘Een vol-groeide mannelijke orang-oetan.’

‘Maar wat maakte hem zo legendarisch?’ vroeg ik.

‘Geen idee,’ zei hij. ‘Daar is het al te lang geleden voor. Ik werk hier al heel lang, maar Sultan is van ver voor mijn tijd. Dat is volgens mij een beetje de tijd van Portielje geweest.’

Daar had je hem weer. Die Portielje.

Ik besloot om me eens te gaan verdiepen in de mensen en dieren wiens voetstappen ik druk. Ik bezocht het stadsarchief van de gemeente Amsterdam, nam plaats achter een van de computers in de studiezaal en klikte op **BEELDBANK**. Ik tikte de woorden ‘oppasser’ en ‘Artis’ in. De eerste resultaten toonden zwart-witfoto’s van steeds dezelfde man met een heel grote donkere snor. Het was Houtman, de oppasser die ook op het omslag van dit boek staat. Hij had iets weg van de oppasser in brons. Maar in plaats van een beer en een otter hield hij op iedere foto een aap vast. Gibbons, orang-oetans en brulapen, allemaal poseerden ze om beurten met hem. Ik scrolde naar beneden en zag hem zitten, op een van de rode houten bankjes in het Apenhuis, die er nog steeds zijn en waarboven ik de buste van Sultan had zien hangen. Naast hem op het bankje zat een grote chimpansee. Ik opende de inventaris van het archief met daarin alle geschreven bronnen van het ‘Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra’ van 1838 tot 1988. Met zo’n naam is het geen wonder dat je hem op den duur gaat afkorten. Na enige tijd kwam ik een gedigitaliseerde handgeschreven bron tegen. Het was een oud versleten boekje, duidelijk veel gebruikt. Het leek zo’n notitieblokje dat je in de binnenzak van je jas stopt. Het schrift was enigszins hanenpoterig, maar toch kon ik het goed lezen. Dit handschrift beschreef de eerste dagen in Artis van een ‘menschap’. Zijn naam was duidelijk geschreven. Het was Sultan. En de eigenaar van dit kladblokje met aantekeningen: A.F.J. Portielje. De man die in 1906 in Artis kwam werken en in zesenveertig jaar tijd uitgroeide tot het boegbeeld van het park, een gerespecteerd pionier in dierpsychologie die landelijke bekendheid verwierf als schrijver en verteller over de natuur.

Vanaf dat moment heeft het archiefonderzoek naar mijn voorgangers uit de geschiedenis van Artis me niet meer losgelaten, en ben ik in archieven en boeken doorgedaan met zoe-

ken naar de mensen en dieren die Artis vóór mij bevolkten. De mooiste verhalen die ik tegenkwam heb ik in dit boek uitgewerkt. De naam van sommige mensen en dieren had ik al wel eens gehoord, of ik was hun naam ergens in het park tegengekomen. Andere verhalen waren mij onbekend en lieten mij voortaan met andere ogen kijken naar plekken in het park waar ik dagelijks kwam. De verhalen nodigen ook uit om te reflecteren op de tijd. Wat is er veranderd in de bijna tweehonderd jaar waarin wij in een park naar dieren komen kijken? Hoe beschouwen we dieren en hoe verhouden we ons tot hen?

De oprichting van Artis gaat gelijk op met de groeiende interesse in het ontdekken van de wereld en de natuur. In het voetspoor van twee Amsterdamse leerkrachten begonnen Nederlanders aan het begin van de twintigste eeuw voor het eerst het land in te trekken om te recreëren en te leren over alles wat daar leefde en bloeide. Ook de gewone arbeider kreeg voor het eerst meer vrije tijd en begon eropuit te trekken en zichzelf te ontwikkelen. En al die mensen kwamen door de poort met de gouden arenden, om te genieten van de natuur uit gebieden waar ze nog zo weinig van wisten en nog nooit waren geweest. Wie in Artis honderd jaar teruggaat in de tijd, ontdekt een bloeitijd in de herwaardering van de natuur. In dit boek wil ik u voorstellen aan de medewerkers van Artis die op zoek gingen naar zijn geheimen. En aan de dieren die ons hielpen de natuur te ontdekken. Ik wil u voorstellen aan Portielje, Westerman, Steenhuizen, Bollee en Sunier. En aan Mafuka, Sultan, Herman jr. en Schaljapin. Ze zijn het stuk voor stuk waard om herinnerd te worden. Naast de historische verhalen maken we in dit boek een ronde door het park van nu. Ik neem u mee door het Artis zoals ik het dagelijks als diervorzorger ervaar, als ik op de bakfiets tussen de mensen en dieren door fiets. Zo hoop ik u een beetje mee te geven hoe het is om oppasser te zijn.

Hippodroom

De sociëteit Natura Artis Magistra werd in 1838 opgericht door een boekdrukker, een horlogemaker en een makelaar: de Amsterdammers Westerman, Werlemann en Wijsmuller. Deze drie mannen maakten deel uit van de gegoede hoofdstedelijke burgerij en hadden de ambitie om de welgestelden van de stad een onderdak te bieden waar zij konden samenkomen onder het genot van wetenschappelijke lezingen, muziek, kunst en natuurhistorie. Er waren al sociëteiten in de stad, maar deze waren moeilijk toegankelijk voor de burgers die nog maar net de maatschappelijke ladder beklommen hadden door hun goede zaken in het bankwezen of de koloniale handel. De nieuwe generatie gegoede burgers moest haar eigen plek verwerven en wilde zichzelf graag tonen als de drijvende kracht die Amsterdam internationaal weer op de kaart ging zetten. Want van de zeventiende-eeuwse glorie die de stad ooit ademde, was in de negentiende eeuw geen vleugje meer over. De stad lag er verarmd en verwaarloosd bij en moest een impuls krijgen. Om internationale handel aan te trekken moest Amsterdam allure uitstralen. Van de drie oprichters van Artis zou Gerardus Frederik Westerman, geboren op 8 december 1807, zich het meest actief tonen. Hij werd in 1842 directeur van Artis, wat hij tot zijn dood in 1890 zou blijven. Westerman groeide op in een cultureel milieu, zijn vader was onder andere directeur geweest van de Amsterdamse stadsschouwburg, en was tevens uitgever en verkoper

van boeken, een handel waarin hij ook zijn zoon betrok. Ondernemerschap en het culturele leven kreeg de jonge Gerard al vroeg mee, samen met een hoge werklust en grote ambities. Een dierentuin, opgericht door burgers, zou volgens hem een perfecte toevoeging aan de stad zijn.

Inspiratie haalden de drie Amsterdammers uit de oprichting van de London Zoo in 1828. Het houden van exotische dieren was eeuwenlang voorbehouden geweest aan vorsten en staatsmannen. De London Zoo was de eerste dierencollectie die ook toegankelijk was voor de gegoede burgerij. Zoiets moest Amsterdam ook krijgen. Met een rijke collectie kunst, naturalien, etnografica en levende exotica zou Amsterdam laten zien nog steeds de stad van belang te zijn die het vroeger was geweest. De Natuur als Leermeesteres van de Kunst en Wetenschap, in het Latijn vertaald als *Natura Artis Magistra*, formuleerde als hoofddoel 'het bevorderen van de kennis der Natuurlijke Historie, op eene aangename en beschouwelijke wijze; zoo door het bijeenbrengen eener uitgebreide verzameling van levende dieren, als door het plaatsen van een kabinet van opgezette voorwerpen uit het dierenrijk'.

In het begin was de realiteit minder groots dan de droom. De sociëteit had een klein stukje land aangekocht, het Buiten Middenhof, waarop ze een zeer bescheiden collectie dieren hield. De Surinaamse boskat was daarvan misschien het hoogtepunt, maar kreeg het niet voor elkaar om nieuwe leden aan te trekken. Alles veranderde toen de sociëteit in 1839 de volledige inboedel van Cornelis van Aken kon kopen. Van Aken bestierde een menagerie, een collectie exotische dieren met wie hij van stad naar stad reisde om daar op marktpleinen zijn dieren van verre tegen een vergoeding te tonen. Er was de sociëteit veel aan gelegen om de hele collectie dieren, kooien en gereedschap in één keer te kunnen overnemen. Maar met de aankoop van de menagerie van Van Aken was *Natura Artis Magistra* de trotse bezitter

van leeuwen, een tijger, een poema, een panter, ijsberen, bruine beren, hyena's, een zebra, een gnoe, een kangoeroe en een vijf meter lange boa constrictor. En dan hadden ze ook nog die Surinaamse boskat. Artis was in één klap een dierentuin van formaat. Met als absoluut topstuk een olifant met de naam Jack.

In de jaren erna was het Westerman die zich het meest actief bezighield met de zorgen rond de nieuwe collectie. En die zorgen waren er kort na de aankoop volop. Al had de sociëteit nu de beschikking over veel levende have, onderdak voor deze dieren ontbrak. Een noodoplossing werd gevonden toen de dieren ondergebracht konden worden in de Oranje-Nassaukazerne achter Artis, al vond het stadsbestuur van Amsterdam het geen prettig idee dat er midden in de stad zulke onbekende en potentieel gevaarlijke dieren werden gehouden.

Het zag ernaar uit dat olifant Jack – in de volksmond ook wel 'Sjeck' genoemd – nog wel een tijdje in de kazerne moest blijven wonen. En Westerman had al door dat dit niet goed zou zijn voor de jonge olifant. De jonge bul was een dier vol energie. Zijn leven op de marktplaats was misschien niet ideaal geweest, maar hij had er wel veel meer prikkels gekregen dan in de stille donkere kazerne aan wat nu de Sarphatistraat is. In plaats van grandeur en vooruitgang uit te stralen, stond het topstuk van Artis ongezien te verkrotten als een vergeten Jordanees. Gelukkig kreeg Westerman, die in 1840 onbezoldigd de leiding van het genootschap op zich had genomen, na een verblijf van drie maanden in de kazerne groen licht van het stadsbestuur om te gaan bouwen en kregen alle dieren een eigen verblijf.

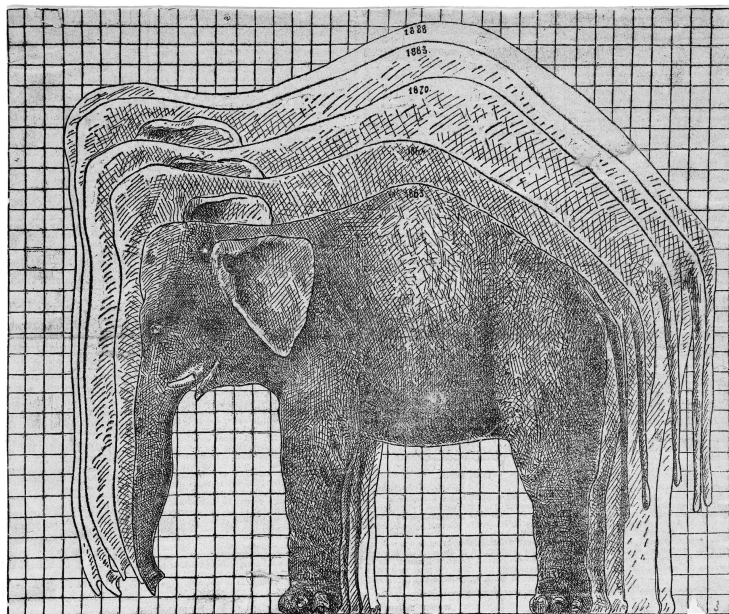
Maar Jack groeide op. De jonge olifant die in 1839 binnenkwam was in 1847 uitgegroeid tot een dier van formaat. Een grote mannelijke bul, met een indrukwekkende spierkracht. Met enige regelmaat moet Westerman wakker hebben gelegen met een hoofd vol zorgen over de huisvesting van misschien wel het grootste landdier dat ooit Amsterdam bewoonde. En naarmate

hij ouder werd, was hij ook steeds moeilijker in toom te houden. Dit leek te verergeren na het overlijden van zijn vaste verzorger, oppasser Gerrit van Ditmars. De olifant en de oppasser hadden een sterke onderlinge band opgebouwd, waarbij de olifant door Van Ditmars veilig te benaderen was, en er sprake was van wederzijds vertrouwen. Maar na Van Ditmars overlijden leek Jack zijn trouwe metgezel te missen, en dit uitte zich in allerlei vreemde gedragingen. Op zijn perk sloeg hij met regelmaat zijn slagstanden hard in het zand. Met zijn grote lijf bewoog hij zich onstuimig door zijn verblijf, en de angst dat Jack in staat zou zijn om de omheiningen omver te krijgen groeide. In 1847 was zijn gedrag ronduit agressief te noemen. Steeds werd er een nieuwe oppasser aan Jack geïntroduceerd, maar het leek alsof hij doorhad dat hij hun allemaal de baas kon zijn. En wanneer Jack zo'n jonge oppasser uit baldadigheid of machtsvertoon zijn kracht toonde, hield menig man het snel voor gezien. Westerman besloot de moedigste oppasser die hij kende aan Jack te koppelen: oppasser Cloeting. Drie maanden lang leek hij hetzelfde respect van de olifant te krijgen als Van Ditmars. Maar toen kreeg Westerman het bericht dat Jack 'de slagboomen van de deuren zijner woning had verbroken en ongevaarbaar was, terwijl de oppasser verklaarde, dat men op den beugel en de keten die men aan zijn poot had vastgemaakt, niet vertrouwen kon'. Westerman was al een tijd bang dat de kleine stal waarin de olifant leefde niet sterk genoeg zou zijn om hem veilig te houden nu hij zo groot en sterk geworden was. Volwassen olifanten raken op den duur 'in musth'. De olifant bouwt in deze periode al zijn energie op om zo veel mogelijk vrouwen te kunnen bevruchten. Het testosteron balt zich samen en in hoog tempo loopt hij grote afstanden. Maar grote afstanden kon Jack niet lopen, en soortgenoten waren er niet. En dus moest Jack zijn energie botvieren op wat hij wel voorhanden had. Hekken en poorten werden met grof geweld benaderd. Voor de zeker-

heid liet Westerman een extra stevig hekwerk rond het verblijf bouwen, er werd een nieuwe beugel aan de muur aan de stal gemonteerd, met een nieuwe ketting. Maar het bleek kinderspel voor Jack, die kans zag ook deze beugel los te trekken. De druk op Westerman werd almaar groter. Zijn grote trots was plotse-ling onhandelbaar geworden. Een uitbraak zou de voortzetting van het hele genootschap op het spel kunnen zetten. Westerman stond voor een onmogelijke beslissing. Hij moest afscheid nemen van zijn topstuk. In de nacht van 6 op 7 augustus 1849 pakte hij zelf het geweer om samen met een zestal gewapende mannen een einde aan het leven van Jack te maken. Er volgde een korte maar hevige kogelregen, waarna Westerman de grote olifant naar de stalvloer zag zakken.

Westerman bleef de ambitie houden om een diersoort voor zijn genootschap te verwerven waarmee het zich internationaal kon onderscheiden. In 1860, 22 jaar na de oprichting van Artis, rook Westerman een buitenkansje dat hij niet wilde laten schieten. Hij ontving bericht dat de Italiaanse avonturier en dieren- vanger Lorenzo Casanova en zijn vrouw Josephine een paartje nijlpaarden in de aanbieding hadden. Nijlpaarden waren een zeldzaamheid, en Westerman kreeg het visioen van die twee in een verblijf in zijn eigen sociëteit niet uit zijn hoofd. De prijs die Casanova vroeg was fors: 21.600 gulden. Maar voor dat geld kreeg je er wel een hyenahond bij. Hoewel Westerman de nijl- paarden graag wilde aanschaffen was hij geslepen genoeg om maandenlang stevig te onderhandelen. Uiteindelijk werd er een overeenkomst gesloten voor 9.000 gulden minder dan de origi- nele vraagprijs. Westerman had eindelijk zijn nijlpaarden bin- nen. Over de hyenahond sprak niemand. Al snel ging de voort- durende aandacht van Westerman en de leden van Artis uit naar de uiterst zeldzame nijlpaarden. De instandhouding van een exotische collectie levende en dode dieren was duur, en daar- door was de contributie niet gering. Niettemin waren de leden

Weergave van de groei van olifant Jack van 1863 t/m 1888.

Olifant Jack dood, geschilderd door Conradijn Cunaeus.

zeer in hun nopjes wanneer ze de stal betraden om hun nijlpaarden te bekijken. Het feit dat het gelukt was om dieren van zo'n grote zeldzaamheid in de beslotenheid van hun genootschap te kunnen verwelkomen, straalde af op hen allemaal.

De nijlpaarden – een stier en een koe – werden Herman en Marguetta genoemd. Toen ze aankwamen waren ze nog niet volgroeid. De stal waarin ze werden ondergebracht was klein voor twee flinke dieren die alleen nog maar meer zouden groeien. Vijfentwintig vierkante meter stalruimte, en een waterbasin van nog geen zeventien vierkante meter. Welkom in Amsterdam! Gelukkig leefden de nijlpaarden vreedzaam naast elkaar.

Ze konden het zelfs zo goed met elkaar vinden dat ze op 8 juli 1862 voor een wereldprimeur zorgden. Herman en Marguetta kregen samen een kalf, het eerste nijlpaardenkalf dat ooit buiten het wild werd geboren. Westerman was trots. Resultaten als deze zouden het genootschap laten groeien in naam en faam. Helaas was de blijdschap van korte duur. Na een paar dagen werd het kalf dood aangetroffen in de stal. De oppasser van dienst probeerde de stal te betreden om het weg te nemen, maar dit werd niet getolereerd door de moeder. Het was belangrijk om geen risico's te nemen met Marguetta. Ze was zeer fel en in potentie levensgevaarlijk. Niemand was erbij geweest toen het kalf stierf, maar de oppassers vermoedden dat Marguetta haar eigen jong onder haar gewicht had geplet.

In de jaren die volgden kregen Herman en Marguetta nog meer kalveren. Ook deze zouden nooit ouder worden dan enkele dagen. Er moest iets mis zijn. Die kalveren gingen niet zomaar dood. Maar waar kwam het door? Lag het aan de moeder? Kon ze niet voor haar jongen zorgen? Of was het de te kleine behuizing? In zo'n beperkte ruimte zat een ongeluk in een klein hoekje. Westerman besloot zijn oppassers de opdracht te geven om het volgende nijlpaardenkalf direct na de geboorte te scheiden van de moeder. Er mocht niet nog een jong dier verspeeld wor-

den, daarvoor waren nijlpaarden te zeldzaam. Het moest gewoon lukken om een Amsterdams nijlpaard groot te brengen.

In 1865 zette de hoogdrachtige Marguetta haar bevalling in. De oppassers stonden niet lang hierna met het pasgeboren kalf in handen voor de directeur. Natuurlijk was het een grote overwinning dat het kalf gered was van de moeder, maar het gaf geen enkele garantie voor zijn verdere ontwikkeling. Om erop toe te kunnen zien dat de groei en gezondheid van de kleine zeldzaamheid voorspoedig verliepen, liet Westerman een stal inrichten in zijn eigen kantoor. Hier was het lekker warm, en het gaf Westerman de kans om zijn kleine goed in de gaten te houden. Ook zou hij het nijlpaard kunnen tonen aan alle gasten die bij hem langskwamen op kantoor. Voor het eerst zag Westerman een nijlpaardenkalf de leeftijd van een week passeren.

Om de drie of vier uur moest het dier gevoed worden en ook dit ritueel nam Westerman zelf op zich, afgewisseld door de oppassers. Wanneer zijn assistent een kom lauwwarme melk op het bureau van de directeur plaatste, staakte die direct al zijn werkzaamheden, pakte de kom op en liep naar het kleine nijlpaard, een stierkalfje dat – zoals gebruikelijk was bij leden van een voornaam geslacht – vernoemd was naar zijn vader: hij heette Herman jr. Terwijl Westerman de kom zorgvuldig recht hield, stapte hij over het lage hekje en zakte door zijn knieën naast het nijlpaardje. Hij voelde dan met zijn pols de temperatuur van de melk, blies voor de zekerheid nog eens goed over de kom, stak dan zijn hand erin en doopte hem volledig onder in de melk. Herman jr. stak vervolgens zijn hele bek in de kom. Zodra hij zijn bek opende, bracht Westerman zijn in melk gedrenkte vingers naar binnen, wat bij het kalf een zuigreflex teweegbracht die het ook bij de moeder zou hebben gehad. Keer op keer vulde Westerman zijn hand met melk, net zo lang totdat Herman de kom had leeggedronken. Ook 's avonds en 's nachts nam de directeur voor dit jonge nijlpaard de rol van de zogen-